

۲۰۱۲ ۶۷۰

بسم الله الرحمن الرحيم

عنوان:

«کلیم در روانه‌های غربت»

نویسنده:

دکتر شکوه برادران

۱۳۹۷

سرشناسه:	برادران، شکوه، ۱۳۴۷-
عنوان و نام پدیدآور:	کلیم در کرانه‌های غربت/ نویسنده شکوه برادران.
مشخصات نشر:	اراک: آی سانا، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری:	۱۴۶ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۶۵۷۷-۴۵-۶
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
موضوع:	کلیم، ابوطالب، - ۱۰۶۱ق. -- نقد و تفسیر
موضوع:	شاعران ایرانی -- قرن ۱۱ق. -- سرگذشتنامه
موضوع:	Poets, Persian -- 17th century -- Biography
موضوع:	شعر فارسی -- قرن ۱۱ق. -- تاریخ و نقد
موضوع:	Persian poetry- 17th century- History and criticism
رده‌بندی:	۱۳۹۷ ک ۴ ب/ ۵۲۱ PIR
رده‌بندی دیوینی:	۴/۱۵
شماره کتابشناسی ملی:	۵۸۰

انتشارات آی سانا: اراک: ۰۸۶ - ۳۲۲۳۳۰۱۳، ۳۲۲۳۴۰۸۴

نام کتاب: کلیم در کرانه‌های غربت

نویسنده: دکتر شکوه برادران

ناشر: آی سانا

نوبت و سال چاپ: اول - ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۴۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۷۷-۴۵-۶

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

پیشگفتار.....	۱
مقدمه.....	۲
گزیده فرهنگ عامه و الهام از نجارب روزمره.....	۶
دقت در محسوسات و مشهودات روزمره و نفوذ در جوهر اشیاء و پدیده‌ها و انعکاس آنها در شعر کلیم کاشانی.....	۱۲
«فراز و فرود در شعر کلیم کاشانی».....	۱۸
الف) فراز در شعر کلیم کاشانی.....	۱۸
ب) فرود در شعر کلیم کاشانی.....	۲۳
اظهار شکستگی و نامرادی.....	۲۳
عناصر تازه در سبک هندی و شعر کلیم داشاز.....	۳۰
عناصر سازنده تشبیهات در شعر کلیم کاشانی.....	۵۸
آب.....	۶۰
آتش.....	۶۲
آسمان.....	۶۴
رستنی‌ها (گیاهان).....	۶۶
حیوانات (جانداران):.....	۷۰
اعضا و جوارح:.....	۷۴
اطعمه و اشربه:.....	۷۷
اشیا و لوازم زندگی.....	۷۸

۸۴	جنگ، شکار، تشریفات:
۸۸	متعلقات نوشتن:
۹۱	وابسته‌های خاص عددی:
۹۴	عناصر تاریخی، روایی و مذهبی:
۹۷	امتیح:
۹۸	فصل: تورات و تورات:
۱۰۵	علام تاریخی و اسطوره:
۱۰۵	عناصر استانی:
۱۰۸	متصوفه و عرفان:
۱۰۹	علام حکمت و فلسفه:
۱۰۹	بازتاب اندیشه و حالات روانی: هم‌زمانی در تصویر آفرینی و اشعار او:
۱۱۷	تأثیر معنوی یوسف بر ذهن و کلامانی:
۱۳۱	ترجمه بنی:
۱۳۷	کتابنامه:

پیشگفتار

دانای خردآفرین و دارای آسمان و زمین را سپاسگزارم که این توفیق را نصیب من ساخت تا با بضاعت ناچیز «کلیم در کرانه‌های غرب» را به دانشجویان زبان و ادبیات فارسی تقدیم کنم.

ملک الشعرا میرزا ابوطالب کلیم کاشانی مشهور به «طالبای کلیم» که او را «خَلّاق المعانی»^۱ نیز می‌نامند، در سال ۹۹۰ هـ.ق یا ۹۹۲ هـ.ق متولد شد و در سال ۱۰۶۱ در کشمیر درگذشت. شاعران معروف سده یازدهم هجریست. بیشتر تذکره‌نویسان اصل او را از همدان دانسته‌اند. گفته‌اند که چون در کاشان (۱۰۳۵-۹۸۷ هـ.ش) اقامت داشت به کاشانی معروف شد. وی دانش‌های زمان را در کاشان و شیراز آموخت و در آغاز جوانی در زمان پادشاهی جهانگیر به هندوستان رفت و ملازمت شاهنواز خان پسر رستم میرزای صفوی را برگزید که در خدمت ابراهیم شاه ثانی عادلشاهی (۹۸۷-۱۰۳۵ هـ) والی بیجاپور به سر می‌برد. اما نخستین سفر او به هندوستان همراه با کامیابی نبود و او به سال ۱۰۲۸ پس از مرگ شاهنواز خان به عراق بازگشت. و پس از دو سال و اندی باز به هندوستان بازگشت. این بار کلیم در خدمت میر محمد امین را برگزید و پس از چند گاه در آغاز پادشاهی شاه جهان بدین پادشاه تزیینت و مورد توجه او قرار گرفت و سرانجام خطاب ملک الشعرا بی یافت.

کلیم مردی نیکو نهاد و گشاده دست بود. نوشته‌اند که هر چه از نامه‌ها دریافت می‌کرد صرف فقرا و اهل کمال می‌کرد، با شاعران هم‌طراز خود با محبت و مهر خاصی رفتار می‌کرد. چنان که در آیین‌های درباری زیر دست قدسی مشهور می‌ایستاد. در طلب نان به هر کسی توسل نمی‌جست، همت والایی داشت، و در عین

حاجت چشم بر مال اغنیا نداشت. وی شاعری پر سخن بود. مجموع شعرهای او را تا ۲۴۰۰ بیت نوشته‌اند. با توجه به کلیات آثار کلیم نشان می‌دهد که او در همهٔ انواع شعر طبع آزمایی کرده است ولی مهارت و شهرت او در غزل سرایی است که در آن‌ها زبان ساده و گفتاری روان و سخنی استوار را با مضمون‌های تازه و معنی‌های بدیع و گفته‌ها که از اندیشه‌های غنایی و حکمی و اجتماعی برخاسته است همراه کرده، اما این زبان ساده و روان او در غزل‌هایش بیشتر از انواع دیگر شعرهایش واژه‌های برگزیده و محکم و «خش ترش» دارد و خود به این معنی آفرینی‌های زیبای خویش توجه دارد. همواره سعی بر آن دارد که از غیر معنایی بر ندارد، چنان که حتی از دوباره‌گویی معنی‌های خود نیز بیز است. وی در ارسال المثل و یا آوردن مصراع‌ها و بیت‌هایی که حکم مثل داشت بسیار تواناست.

در مثنوی‌هایش زبانی ساده و گاه دور از انسجام و استواری دارد و واژه‌های هندی را هر جا که ذکر حرفه‌ها، صنعت، منظرها، گیاهان، گل‌ها و درختان ضروری بوده به کار برده است و در این راه بسی بیشت. شاعران پارسی‌گوی که به هند می‌رفته‌اند اثر پذیری خود را از آن سرزمین و زندگی کردن در آنجا نشان داده است. وی همین زبان ساده را در قصیده‌های خود نیز به کار برده لیکن در این مورد سر و کارش با آفرینش مضمون‌ها و تعبیرات خیالی و استعاری در بیانی نزدیک به زبان گفت‌وگوست، خواه در مدح و خواه در بیان حالات روحی خود و خواه در وصف‌های طبیعی. بالغه‌های کلیم در این قصیده‌ها خاصه آن‌جا که سخن از ستایش پادشاه باشد کم‌ساز است.

در پایان بر خود لازم می‌دانم از استاد ارجمند، دکتر قدمعلی سرامی سپاسگزاری ویژه‌ای داشته باشم که با بزرگواری و مهربانی تمام به بررسی پژوهش‌های بنده پرداخته و با نوشتن مقدمه‌ای بر این پژوهش، مایهٔ سرافرازی بنده گردیده است.

و همچنین لازم است از زحمات استاد ارجمند جناب سرهنگ احد امیری‌هزاوه
سپاسگزاری داشته باشیم که با بزرگواری و لطف فراوان به بررسی پژوهش‌های بنده
پرداخته و مرا در ویرایش این کتاب یاری داده‌اند.

شکوه برادران

دی ماه ۱۳۹۷